Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Respons

Serbia: Situasjonen for internt fordrevne

Problemstilling/spørsmål:

- Hvilke nye forhold, fremkommet etter august 2009, vil kunne ha betydning for situasjonen for de internt fordrevne i Serbia?

Innledning

Landinfo har utarbeidet to temanotater om situasjonen for de internt fordrevne i Serbia. Notatene er datert henholdsvis 20. og 26. august 2009.

Denne responsen vil gi en redegjørelse for nye forhold som vil kunne ha betydning for situasjonen for denne gruppen, herunder for personer som returneres til Serbia, men som opprinnelig er hjemmehørende i eller kommer fra Kosovo.

Landinfo gjør oppmerksom på at Norge, i likhet med 75 andre stater, har anerkjent Kosovo som egen stat. I de kildene Landinfo har konsultert blir imidlertid personer som har opphold i Serbia, men som opprinnelig er hjemmehørende i Kosovo eller som kommer fra Kosovo, fortsatt betegnet som internt fordrevne. I responsen omtales personer som opprinnelig kommer fra Kosovo, men som har tatt opphold i Serbia, som internt fordrevne.

Antallet internt fordrevne i Serbia

Ifølge tall fra Serbias flyktningkommissær skal det være 210 146 internt fordrevne fra Kosovo bosatt i Serbia (U.S. Department of State 2011).[1] Det er pr. 1. januar 2011 i alt 37 kollektivsentre i Serbia med totalt 2687 internt fordrevne beboere (Commissariat for Refugees of the Republic of Serbia u.å.).[2]

[1] Tallet er offentliggjort i april 2011, men ble oppgitt av Serbias flyktningkommissær i september 2009. Landinfo har ikke funnet oppdatert informasjon på antall internt fordrevne.

[2] Kollektivsentre i Kosovo (17) og beboerne der er ikke omfattet av disse tallene.

Den serbiske flyktningkommissæren skal, ifølge den serbiske NGOen Praxis[3], ikke lenger registrere personer opprinnelig fra Kosovo som tar opphold i Serbia som internt fordrevne og dermed ikke innvilge dem status som internt fordrevne. Det foreligger dog ingen formell beslutning om dette, og i unntakstilfeller skal slik status være innvilget til personer fra Kosovo som nylig har ankommet Serbia. Praxis kan imidlertid ikke bekrefte dette (e-post juni 2011).

Bostedsregistrering

Registrering av permanent eller midlertidig bosted i Serbia forutsetter et nasjonalt ID-kort og en adresse. Beboere i uformelle bosetninger har ikke anledning til å registrere permanent eller midlertidig bosetning i Serbia på den adressen der de faktisk bor.[4] Dette forhindrer dem i å skaffe dokumenter, som igjen medfører at de ikke kan utøve sine offentlige rettigheter. (Praxis, Regional Centre for Minorities, CEKOR & CHRIS 2011, s. 9-10). Dersom den internt fordrevne leier en bolig, må utleieren bli med til politiet for at den internt fordrevne skal kunne få registrert midlertidig eller permanent bostedsregistrering (IOM 2009, s. 23). Praxis har ikke kjennskap til om denne praksisen også gjelder for endring av adresser for andre borgere av Serbia (e-post juni 2011).[5]

Ny lovgivning om midlertidig og permanent bostedsregistrering er fortsatt under utarbeidelse.[6] I noen politidistrikter registreres adresser i uformelle bosettinger til tross for at dette er i strid med regelverket (Praxis, Regional Centre for Minorities, CEKOR & CHRIS 2011, s. 9-10).

Nytt regelverk for utstedelse av pass for personer fra Kosovo har fått betydning for bostedsregistrering i Serbia. Regelverket foreskriver at politiet skal foreta relevante undersøkelser for å slå fast at den pågjeldende personen har til hensikt å leve på den oppgitte adressen (Praxis et al. 2011, s. 10-11). Praxis har opplyst at dette regelverket ikke bare viser til at den aktuelle personen må ha et legalt grunnlag for bosetting i Serbia, men også en god grunn, slik som arbeid, familiegjenforening eller skolegang. I tillegg foreskriver regelverket at det skal gjennomføres bostedskontroll med hensyn til å avdekke om vedkommende rent faktisk bor på den oppgitte adressen. Regelverket gjelder passutstedelse til personer som ikke har formell IDP-status og som er permanent bostedsregistrert i Kosovo. Praxis er kjent med at politiet foretar bostedskontroller. Det nye regelverket er fra 2009 (Praxis, e-post juni 2011). Landinfo vil trekke frem at dette regelverket må ses i samsvar med at serbiske pass for personer bosatt i Serbia er visumfrie til Schengen, mens serbiske pass for personer bosatt i Kosovo ikke er visumfrie til Schengen-landene. Disse prosedyrene har ifølge Praxis gjort bostedsregistreringen vanskeligere (e-post juni 2011).

---

[3] Praxis er en serbisk NGO som bl.a. yter fri juridisk bistand til internt fordrevne. Organisasjonen har meget god kjenneskap til problemene de internt fordrevne har med å skaffe seg nødvendige dokumenter for registrering i Serbia. Praxis har en egen avtale med svenske immigrasjonsmyndigheter, og får bl.a. støtte fra det norske utenriksdepartement. Se deres hjemmeside: http://www.praxis.org.rs/ [lastet ned 6. juni 2011)

[4] Det er anslått at internt fordrevne fra Kosovo utgjør 17 % av befolkningen i uformelle bosetninger i Serbia (Amnesty International 2010, s. 25). Dette vil i all hovedsak være rom.

[5] Tidligere har det vært tilstrekkelig å ha med en kopi av det nasjonale ID-kortet til utleieren samt leiekontrakt eller eiendomsbevis for å få registrert midletidig eller permanent bostedsregistrering i Serbia.

[6] Praxis bekrefter dette i e-post av 3. juni 2011.

Det har forekommet at personer kun muntlig har fått formidlet avslag på fast bostedsregistrering i Serbia. Avslagene har blitt gitt til tross for at vilkårene i loven for midlertidig og permanent bostedsregistrering skal ha vært oppfylt. I slutten av august 2010 skal politiet ha fått en muntlig instruks om å ikke behandle forespørsler om registrering av fast bosted i Serbia eller de-registrering av bosted i Kosovo for personer opprinnelig fra Kosovo. Denne muntlige instruksen skal være gitt i forbindelse med korrupsjonssakene knyttet til utstedelse av serbiske visumfrie pass for kosovoalbanere (Praxis et al. 2011, s. 10 – 11).

De-registrering av tidligere bostedsregistrering i Kosovo er kun nødvendig ved permanent bostedsregistrering i Serbia (Praxis, e-post juni 2011).

Manglende ID-kort, fødselsattest, helse- og arbeidsbok

Serbias statistiske kontor gjennomførte i perioden oktober til november 2010 en undersøkelse blant internt fordrevne i Serbia på oppdrag av Serbias flyktningkommissær og Høykommissæren for flyktninger (UNHCR). Denne undersøkelsen viste at 8 % av de internt fordrevne ikke hadde ID- eller fødselsattest. 2,3 % hadde verken ID-kort eller fødselsattest. Prosentandelen som manglet slike dokumenter, var høyere blant rom enn blant de internt fordrevne generelt. Undersøkelsen indikerte samtidig at problemer knyttet til dokumenter var mindre omfattende enn det tidligere undersøkelser har vist. Dette gjaldt også blant rom (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 28-29).

3,4 % av de internt fordrevne var ikke i besittelse av ID-kort,[7] mens 3,8 % heller ikke var i besittelse av ID-kort for internt fordrevne. 2,8 % var ikke i besittelse av helsebok, mens 5,1 % ikke var i besittelse av arbeidsbok. 6,2 % av de internt fordrevne skal ikke ha registrert fødsel av barn etter at de forlot Kosovo (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 29).

Nye prosedyreregler knyttet til helserettigheter fra juli 2010 gir rett til obligatorisk helseforsikring[8] også til rom som ikke har registrert midlertidig eller permanent bosted. Det skal imidlertid være gitt mangelfull informasjon om dette regelverket til aktuelle tjenestemenn, og i noen tilfeller skal de offentlige ansatte ha vist manglende forståelse av regelverket eller vilje til implementering av regelverket. Et personnummer er uansett en forutsetning for å få en obligatorisk helseforsikring. En del rom vil ikke ha et slikt nummer (Praxis et al. 2011, s. 21-22).

Det kan være særlig problematisk å få underlagsdokumenter for personer som er fødselsregistrert i kommunale fødselsregistre i Kosovo som er helt eller delvis ødelagt eller som befinner seg i Kosovo. Organisasjonen Praxis viser til en eksisterende oversikt over hvilke kommuner i Kosovo hvor fødselsregistrene skal være tapt eller ødelagt. Dette gjelder Klinë/Klina, Kaçanik/Kacanik, og Novobërdë/Novo Brdo kommune, samt for bosetningen Banjica i Lipjan/Lipljan kommune[9]. I enkelte kommuner i Kosovo er registrene i stor grad ødelagt. Dette gjelder i Prizren, Gjakovë/Djakovica, Deçan/Decani og Kamenicë/Kamenica

[7] Blant ikke-rom var tallet 2,8 %.

[8] Tilsvarende en helsebok/helseforsikringskort.

[9] Praxis har i e-post av 3. juni 2011 bekreftet at det har sneket seg inn en feil i rapporten. Banjica er ingen kommune i Kosovo, men altså en bosetning i Lipjan/Lipljan kommune.

og delvis ødelagt i Pejë/Peć. I tillegg vil noen sider av registrene mangle i folkeregistrene i kommunene Fushë Kosovë/Kosovo Polje og Prishtinë/Priština. Alle registrene for Dragash/Dragaš, Suharekë/Suva Reka og Gora[10] ble for øvrig igjen i Kosovo (Praxis et al. 2011, s. 12). Personer hjemmehørende i disse kommunene vil kunne ha større problemer med å skaffe nye grunnlagsdokumenter enn personer som har sin fødsel registrert andre steder i Kosovo.

Praxis har i flere rapporter vist hvor problematisk det er for personer som ikke er fødselsregistrert eller for personer som ikke har fått registrert statsborgerskap å få utstedt de nødvendige grunnlagsdokumentene i Serbia. Eksemplene som trekkes frem er i hovedsak knyttet til rom-befolkningen (Praxis 2009; Praxis 2010).

Praxis har videre vist til at registrering av barn født i utlandet ofte kan ta tid grunnet manglende dokumenter og bekreftelser (Praxis, e-post juni 2011).

Innskriving i skoler

Praxis har opplyst at det har skjedd betydelige fremskritt med hensyn til å få barn som har returnert fra utlandet, innskrevet i skoler i Serbia. Elevene kan nå innskrives i skolen under forutsetning av at nødvendige dokumenter fremlegges senere. Prosedyren med hensyn til å kunne forelegge disse dokumentene kan imidlertid vise seg både tidsmessig lang og kostbar (Praxis, e-post juni 2011).[11]

Sosiale og økonomiske forhold for internt fordrevne i Serbia

På bakgrunn av undersøkelsen gjennomført av Serbias statistiske kontor var arbeidsledigheten blant de internt fordrevne på 32,3 % høsten 2010, mens det totale antall arbeidsledige i Serbia var 19,2 % (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 10).

48,4 % av de internt fordrevne eide sin egen bolig høsten 2010 (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 3).[12]

23,7 % av de internt fordrevne husholdene hadde solgt hus eller leiligheter i Kosovo etter at de ankom Serbia, mens 46,7 % av husholdene fortsatt eide hus eller leiligheter i Kosovo høsten 2010 (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 21).

Et hushold av internt fordrevne hadde i gjennomsnitt 7100 serbiske dinarer pr. familiemedlem i inntekt i måneden høsten 2010.[13] 40,1 % av husholdene hadde en inntekt på mellom 10 – 20 000 serbiske dinarer (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 23).[14]

---

[10] Deler av dagens Dragash/Dragaš kommune.

[11] Praxis har bl.a. vist til at det er viktig å ha med seg de nødvendige skoledokumentene fra utlandet slik at det ikke påløper store avgifter for å skaffe disse dokumentene via det serbiske utenriksdepartementet. Nødvendige oversettelser kan også bli kostbart.

[12] Rapporten gir ingen tall for andel internt fordrevne totalt som leier bolig, eventuelt bor hos familie eller venner.

[13] Dette tilsvarte ca. 575 NOK pr. 20. mai 2011.

[14] Rapporten gir ingen sammenlignende tall for befolkningen for øvrig.

12,2 % av alle internt fordrevne opplyste at de hadde problemer i dagliglivet, blant annet i forhold til arbeid og helse, grunnet manglende dokumenter (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 29-30).

30,1 % av alle husholdene mottok sosial hjelp.[15] Tilsvarende tall for internt fordrevne rom var 64,2 % (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 31).

Hushold uten noen personer med inntektsgivende arbeid, utgjorde 46,8 % av alle internt fordrevne (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 39).

På bakgrunn av undersøkelsen ble det anslått at ca. 23 000 hushold og ca. 97 000 av de internt fordrevne er har udekkede behov ("in need"). Tre kategorier av hushold blir av Høykommissæren for flyktinger og den serbiske flyktningkommissæren karakterisert som å ha særlige behov (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 9):

- Hushold som eier egen bolig, men som har en meget dårlig standard (som uten vann og kloakk). Husholdet har en inntekt på mindre enn 8526[16] serbiske dinarer pr. husholdsmedlem.
- Hushold som bebor boliger som ikke er beregnet for boligformål, og som har en tilsvarende inntekt pr. medlem som nevnt ovenfor.
- Hushold som ikke bor i egen bopel og som har en inntekt på mindre enn 8526 dinarer pr. medlem.

Denne kategorien hushold utgjorde 45,2 % av alle hushold blant de internt fordrevne. 30,6 % av disse husholdene var enslige mødre med barn. 14.1 % av alle de internt fordrevne med særlige behov var ikke registrert som internt fordrevne, mens totalandelen for de internt fordrevne var 11,9 %. De aller fleste (94 %) av de internt fordrevne med særlige behov, etablerte seg i Serbia i 1999. Rom utgjorde i alt 17,1 % av husholdene med særlige behov (UNHCR / Commissariat of Refugees of the Republic of Serbia 2011, s. 35-37).

Serbiske myndigheter utbetaler fortsatt minimumslønn og sosial- og pensjonsytelser til fordrevne fra Kosovo som var offentlige ansatte eller ansatte i sosialt eide foretak i Kosovo før midten av 1990-tallet og som ikke har en fast jobb i Serbia. (U.S. Department of State 2011).

Returavtaler

Serbia inngikk en returavtale med EU i 2007 og flere individuelle avtaler med enkeltvise EU-land. I 2010 ratifiserte Serbia returavtalen med Norge (Belgrade Centre for Human Rights 2011, s. 402). Returavtalen mellom Norge og Serbia trådte i kraft 1. juni 2010 (PU 2010).

Tvangsreturer til Serbia

Serbiske myndigheter skal ikke ha noen fullstendig statistikk over antallet returnerte asylsøkere fra Vest-Europa. I perioden 1. januar til 31. august 2010 skal myndighetene ha registrert 670 returnerte via flyplassen i Beograd (Belgrade Centre for Human Rights 2011, s.

[15] Dette gjelder i hovedsak spesielle barne- og familiestønader.

[16] Dette beløpet tilsvarte ca. 691 NOK pr. 23.mai 2011.

403). I perioden 1. september 2010 til 30. november 2010 skal myndighetene ha registrert 469 tvangsreturer via flyplassen i Beograd, og i perioden 1. desember 2010 til 28. februar 2011 336 tvangsreturer (Praxis 2011). Ifølge Amnesty International (2010, s. 27) skal den serbiske flyktningkommissæren ha opplyst at 65 % av de returnerte i 2009 var rom.

Politiets Utlendingsenhet returnerte en rekke personer med endelig avslag på asyl fra Norge til Serbia sommeren 2010 (PU 2010).

Assistanse ved retur til Serbia

Praxis har opplyst at mange av de returnerte ikke er i besittelse av gyldige ID-dokumenter. I den perioden reisedokumentet som de har returnert på, er gyldig (tre måneder), vil den returnerte ha rett til medisinsk nødhjelp, gratis enveisbillett til det stedet vedkommende vil ta midlertidig eller permanent opphold, noe finansiell støtte og midlertidig bosetting i et mottakssenter. For å kunne motta andre typer sosialhjelp, full helsebeskyttelse og etablere et ordinært arbeidsforhold er det nødvendig å registrere permanent eller midlertidig bosted i Serbia og være i besittelse av nødvendige dokumenter (Praxis, e-post juni 2011).

Mottakssentre i Serbia

Flyktningkommissæren i Serbia har ansvar for å identifisere returnerte som har behov for innkvartering, og transportere dem til mottakssentre (Emergency Reception Centres).[17] Disse sentrene kan gi et enkelt boligtilbud i en 14-dagers periode, mens myndighetene vurderer de returnertes status (Belgrade Centre for Human Rights 2010, s. 402-403).

Flyktningkommissæren har også ansvar for å informere de returnerte om offentlige instanser og private organisasjoner som kan yte assistanse, og kommissæren driver fortsatt et returkontor (Readmission Office) på flyplassen i Beograd (Belgrade Centre for Human Rights 2010, s. 402).

Juridisk assistanse til returnerte

Praxis har inngått en egen avtale med svenske immigrasjonsmyndigheter om å bidra til varige returer for rom fra Sverige og andre land i Europa. Prosjektet skal også bidra til å lette retur for andre grupper. Prosjektet blir implementert i ti kommuner i Serbia. Praxis ga i perioden 1. september til 1. desember 2010 assistanse, informasjon og rådgiving til 92 returnerte, og registrerte totalt 207 anmodninger i dette prosjektet. I perioden september 2010 til mars 2011 ble i alt 126 returnerte hjulpet av Praxis. De returnerte får opplysninger om mulighetene for assistanse hos Praxis fra Flyktningkommissærens returkontor (Readmission Office) på flyplassen i Beograd. Tre av klientene var returnerte fra Norge Det ble opplyst at de norske klientene fikk hjelp med å få utstedt personlige dokumenter og med å få barn innskrevet i riktig skoletrinn i samsvar med skolegang i Norge (Praxis 2011).

Praxis skal pr. oktober 2010 ha gitt juridisk assistanse, informasjon og råd til i alt 86 184 personer herunder internt fordrevne (Amnesty International 2010, s. 26-27).

---

[17] Belgrade Centre for Human Rights viser til at det finnes slike sentre i Beograd (Obrenovac), Bela Palanka, Zaječar og Šabac.

Boforhold for returnerte

Mange returnerte har ingen registrert bopel i Serbia, og bor i ulike ulovlige bosetninger (Belgrade Centre for Human Rights 2010, s. 402). Praxis har ikke kjennskap til at returnerte fra Norge har tatt opphold i mottakssentre i Serbia, da ingen returnerte fra Norge bosatt i sentrene har kontaktet Praxis for assistanse. En familie opprinnelig fra Kosovo skal imidlertid ha vært bosatt i et slikt senter en stund etter retur fra Sverige. Den serbiske flyktningkommissæren har ikke statistikk som avdekker hvilket land personene som tar opphold i sentrene er blitt returnert fra (Praxis, e-post juni 2011).

Frivillige returer til Kosovo

Ifølge tall fra Høykommissæren for flyktinger (UNHCR) skal omkring 15 000 internt fordrevne ha returnert til sine hjemsteder i Kosovo ved utgangen av 2009. Dette inkluderte 12 000 fra Serbia og ca. 2800 fra andre steder i Kosovo. Mellom januar og oktober 2010 var det registrert omkring 1500 returnerte til Kosovo, i hovedsak fra Serbia. Omlag halvparten av de returnerte var etniske serbere. De fleste hadde returnert til rurale strøk. Myndighetene i Serbia og paraplyorganisasjonen for internt fordrevne i Serbia, Unija, har hevdet at kun 5000 personer har returnert varig til Kosovo (IDMC 2010, s. 14 -15).

Ifølge den ovennevnte undersøkelsen foretatt av Serbias statistiske kontor, hadde 20,9 % av de internt fordrevne et ønske om å returnere til Kosovo høsten 2010. Dette var en betydelig nedgang fra tidligere undersøkelser,[18] da mer enn 50 % ga uttrykk for at de ønsket å returnere. Rom fra Kosovo var minst innstilt på å returnere til Kosovo høsten 2010. Kun 8,8 % rom hadde ønske om å returnere mot en andel på 23 % blant gruppen de internt fordrevne totalt. Personer med høyere utdannelse var mer interessert i å returnere enn internt fordrevne med lavere utdannelse. Det var også et større ønske om å returnere blant internt fordrevne som hadde eiendom i Kosovo, enn blant dem som ikke eide noe i Kosovo. Manglende bevegelsesfrihet og usikre fremtidsutsikter for barna ble nevnt som hovedårsaken til at de internt fordrevne ikke ønsket å returnere (UNHCR / Commissariat of Refugee of the Republic of Serbia 2011, s. 33-34).

Overordnede linjer i serbisk politikk

Til tross for at serbiske myndigheters overordnede politikk i prinsippet har vært å fremme retur, har myndighetene gjennom ulike tiltak og program støttet lokal integrering. Det har vært fokus på å stenge kollektivsentrene og å skaffe alternative boliger ved å utvide program som opprinnelig ble etablert for integrering av flyktninger fra Kroatia og Bosnia-Hercegovina (IDCM 2010, s.14). I flere år fokuserte Serbias myndigheter på at de internt fordrevne skulle returnere til sine opphavssteder. Dette var for eksempel målsettingen i *2002 National Strategy for the Resolution of Issues of Refugees and IDPs*.

Med signeringen av *Protocol for the Voluntary and Sustainable Return of IDPs to Kosovo* i 2006 støttet selvstyremyndighetene i Kosovo, FN-administrasjonen i Kosovo (UNMIK) og serbiske myndigheter muligheten for gjenbosetning i områder av Kosovo som ikke var de fordrevnes opprinnelige bosted (IDMC 2010, s. 16). Regjeringen i Serbia opprettet i 2008 *Council for the Integration of Returnees*. Dette rådet er et ekspertorgan bestående av

[18] Gjennomført i 2007.

offentlige tjenestemenn fra ulike departement med kompetanse på forhold av betydning for de internt fordrevne (Belgrade Centre for Human Rights 2010, s. 402). Den serbiske flyktningkommissæren og det serbiske departementet for Kosovo og Metohija[19] er de to serbiske instansene som er ansvarlige for de internt fordrevne. Departementet skal ha en ny *Strategy for Sustainable Return and Subistence* under utarbeidelse som skal støtte retur også til andre steder i Kosovo enn opprinnelig hjemsted (IDMC 2010, s.16).

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2010, desember). *Serbia: Briefing to the UN committee on the elimination of racial discrimination*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/016/2010/en/7f58435e-b80e-43b2-98df-745b4ecfed0a/eur700162010en.pdf [lastet ned 16. mai 2011]
- Belgrade Centre for Human Rights (2011).*Human Rights in Serbia 2010.* Belgrade: Belgrade Centre for Human Rights. Tilgjengelig fra http://english.bgcentar.org.rs/images/stories/Datoteke/human%20rights%20in%20serbia%202010.pdf [lastet ned 16. mai 2011]
- Commissariat for Refugees of the Republic of Serbia (2010, januar). *The Condition and the Needs of Internally Displaced Persons in Collective Centres in the Republic of Serbia.* Beograd: Commissariat for Refugees of the Republic of Serbia. Tilgjengelig fra http://www.kirs.gov.rs/docs/The_condition_and_the_needs_of_IDPs_in_cc.pdf [lastet ned 16. mai 2011]
- Commissariat for Refugees of the Republic of Serbia (u.å.). *Collective Centres.* Belgrade: Commissariat for Refugees of the Republic of Serbia. Tilgjengelig fra http://www.kirs.gov.rs/articles/centers.php?lang=ENG [lastet ned 18. mai 2011]

[19] Serbiske myndigheters betegnelse på Kosovo.

- IDMC, dvs. International Displacement Monitoring Centre (2010, 22. desember). *Serbia: Ten years after displacement, returns remain stalled but integration prospects improving.* Geneve: International Displacement Monitoring Centre. Tilgjengelig fra http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/(httpCountries)/A6A36317DA8D29A1802570A7004CAB90?opendocument&count=10000 [lastet ned 16.mai 2011]
- IOM, dvs. International Organization for Migration (2009, 30.november). *Returning to Serbia – country information.* Beograd: International Organization for Migration. Tilgjengelig fra http://irrico.belgium.iom.int/ [lastet ned 16. mai 2011]
- Praxis (2011, 25. mars). *Contribution to sustainability of return of Roma from Sweden and other countries in Europe to Serbia.* Beograd: Praxis. Tilgjengelig fra http://www.migrationsverket.se/include/lifos/dokument/www/11040805.pdf [lastet ned 16. mai 2011]
- Praxis (2009, september). *Legally invisible persons in Serbia – the state must take over the responsibility.* Beograd: Praxis. Tilgjengelig fra http://www.praxis.org.rs/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=151 [lastet ned 6. juni 2011]
- Praxis (2010, desember). *Persons at Risk of Statelesness in Serbia.* Beograd: Praxis. Tilgjengelig fra http://www.praxis.org.rs/index.php?option=com_docman&Itemid=&task=doc_download&gid=198 [lastet ned 6 juni 2011]
- Praxis, Regional Centre for Minorities, CEKOR & CHRIS (2011, februar). *Information Submitted to the Committee on the Elimination of Racial Discrimination.* Beograd: Praxis, Regional Centre for Minorities, CEKOR & CHRIS. Tilgjengelig fra http://www.praxis.org.rs/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=189 [lastet ned 16. mai 2011]
- PU, dvs. Politiets Utlendingsenhet (2010). *Politiet returnerte 52 personer til Serbia*. Oslo: PU. Tilgjengelig fra https://www.politi.no/aktuelt/nyhetsarkiv/2010_07/Nyhet_8835.xml [lastet ned 16. mai 2011]
- UNHCR / Commissariat for Refugees of the Republic of Serbia (2011, februar). *Assessment of the needs for internally displaced persons in Serbia.* Beograd: UNHCR / Commissariat for Refugees of the Republic of Serbia. Tilgjengelig fra http://www.kirs.gov.rs//docs/Assessment_of_the_Needs_of_IDPs_in_Serbia.pdf [lastet ned 16. mai 2011]
- U.S. State Department (2011, 8. april). *2010 Country Reports on Human Rights Practices – Serbia.* Washington, D.C: U.S. State Department. Tilgjengelig fra http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2010/eur/154449.htm [lastet ned 18. mai 2011]

Muntlig kilde

- Praxis. E-post 3. juni 2011.

© Landinfo 2011
Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.